

Standarder for verdensinndelinger og landkoder

Revisjon, dokumentasjon og kartlegging

TALL

SOM FORTELLER

NOTATER / DOCUMENTS

2022/20

Dana Moe og Christian Sørlien Molstad

I serien Notater publiseres dokumentasjon, metodebeskrivelser, modellbeskrivelser og standarder.

© Statistisk sentralbyrå

Publisert: 3. juni 2022

Rettet: 21. desember 2022. Kapittel 4, 5 og 6.

ISBN 978-82-587-1537-2 (elektronisk)

ISSN 2535-7271 (elektronisk)

Standardtegn i tabeller	Symbol
Ikke mulig å oppgi tall Tall finnes ikke på dette tidspunktet fordi kategorien ikke var i bruk da tallene ble samlet inn.	.
Tallgrunnlag mangler Tall er ikke kommet inn i våre databaser eller er for usikre til å publiseres.	..
Vises ikke av konfidensialitetshensyn Tall publiseres ikke for å unngå å identifisere personer eller virksomheter.	:
Desimaltegn	,

Forord

Dette notatet er skrevet med flere ulike formål. Det beskriver revisjonen gjort med eksisterende regionale standarder over nasjonalt nivå. Det dokumenterer og utfyller reviderte standarder som er publisert i KLASS, og det kartlegger arbeidet som må gjøres for å harmonisere de ulike standardene i praktisk bruk. I tillegg presenterer den grafikk og tabelloversikter som bør gjøre det lettere å bli kjent med standardene og ta dem i bruk.

Noe av arbeidet bygger på eksisterende klassifikasjoner. Disse er dokumentert av Kåre Vassenden (2002).

Christian Sørlien Molstad har skrevet kapittel «2.2 Begrunnelsen for inndeling» og var involvert i navngivning av landgrupperinger presentert kapitlene 4 og 5. Resten av notatet er utarbeidet av Dana Moe.

Takk til Vilni Verner Holst Bloch for lesing av notatet og til Lars Østby for gode kommentarer.

Statistisk sentralbyrå, 29. mai 2022

Ann-Kristin Brændvang

Sammendrag

Dette notatet beskriver Standarder for verdensinndelinger og landkoder. En standard er en teknisk spesifikasjon som beskriver hvordan ulike objekter skal kunne defineres på en entydig måte, for eksempel mål og vekt. I dette tilfellet omhandler standarden land og landområder.

Standarder blir vanligvis utviklet og vedlikeholdt av en standardiseringsorganisasjon på nasjonalt, europeisk eller globalt plan. I dette tilfellet er standarden en såkalt forvaltningsstandard. En forvaltningsstandard er standard gitt av en relevant myndighet om at en bestemt standard skal legges til grunn for hele eller større deler av offentlig forvaltning. Standarden er her tilpasset statistikkproduksjon i SSB og brukerne av våre statistikker.

Bruken har oftest vært knyttet til statistikk som viser inn- og utvandring, eller folkemengde etter landbakgrunn. Med et stadig økende tilfang av internasjonal statistikk har behovet for revisjon økt tilsvarende. I statistikkammenheng må ofte land og landkoder tilpasses ulike formål. Det som i en statistikk synes å være nesten ubetydelige landområder i flyttesammenheng, kan eksempelvis være «store» i forhold til ulike mål i utenrikshandel. Denne revisjonen forsøker å ivareta krav til standarder, som heldekkende og gjensidig utelukkende kategorier, og behov for ulike inndelinger i ulike statistikker.

Standard for verdensinndelinger og landkoder bygger i hovedsak på nasjonale og internasjonale standarder og normer for regionale inndelinger, kodeverk og navnsettinger. Noen tilpasninger må imidlertid gjøres i forhold til statistikkproduksjonen. Disse tilpasninger er faglig og praktisk baserte, og er ikke ment å avspeile et bestemt politisk syn på verden.

Notatet omhandler revisjon og opprettelse av fem regionale standarder og deres harmonisering for å oppnå høyest mulig kompatibilitet og funksjonalitet. Helt konkret gjelder det:

1. Revisjon av Standard for verdensinndeling, tidligere kjent som Standard for verdensdeler. I KLASS dokumentert delvis som variant av Standard for land og statsborgerskap i personstatistikk.
2. Revisjon av Standard for gruppering av land og statsborgerskap, tidligere kjent som Standard for verdensregioner. I KLASS dokumentert som variant av Standard for land og statsborgerskap i personstatistikk under navn Todeling. I Statistikkbanken kjent som alternativ inndeling.
3. Oppdatering av Standard for land og statsborgerskap i personstatistikk. Endringer innvirker på skrivemåten av landsnavn, antallet versjoner, samt utfylling av manglende endrings- og korrespondansetabeller.
4. Etablering av Standard for landkoder (alfa-3).
5. Tilpasning av Standard for landkoder (alfa-2), tidligere kjent som Standard for landkoder utenrikshandel (arbeidet er ikke fullført i skrivende stund). Endringer innvirker på skrivemåten av landsnavn, antallet versjoner, samt utfylling av manglende endrings- og korrespondansetabeller.

Begge de første nevnte klassifikasjonene ble revidert med utgangspunkt i de politiske og sosioøkonomiske endringene som har skjedd siden 2008 da tidligere standarder ble vedtatt. Utløsende faktor for revisjon var manglende dokumentasjon i KLASS og modernisering av det tidligere sentrale folkeregisteret (DSF) som ble til Folkeregisteret (videre bare FREG).

Standard for verdensinndelinger og landkoder er en regional standard. Det overordnede ansvaret for regionale standarder har historisk vært knyttet til befolkningsstatistikken (seksjon 320) som har ansvar for vedlikehold av alle klassifikasjonene unntatt Standard for landkoder utenrikshandel (alfa-2). Denne eies av seksjon 214.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
1. Bakgrunn	6
1.1. Standarder og landgrupperinger vedtatt i 2008	6
1.2. Bakgrunn for revisjon/opprettelse av klassifikasjonene	7
1.3. KLASS.....	8
2. Revisjonsarbeidet	9
2.1. Geografisk avgrensning og utgangspunkt	9
2.2. Begrunnelsen for inndeling.....	9
2.3. Navn på landgrupperinger	11
2.4. Standarder for landkoder	12
3. Masterliste - landkodeliste	14
3.1. Variabler - fargekoding	14
3.2. Variabler til Standard for gruppering av land og statsborgerskap	14
3.3. Variabler til Standard for verdensinndeling.....	14
3.4. Variabler til landkodestandarder.....	15
3.5. Informasjon vel å merke seg.....	18
3.6. Oppgraderinger av SSB_3 kodesett.....	20
3.7. Samkjøring av landkode-standarder.....	20
3.8. Landkodevariabler.....	22
4. Ny Standard for verdensinndeling	23
5. Ny Standard for gruppering av land og statsborgerskap	25
6. Grafiske illustrasjoner	26
6.1. Standard for verdensinndeling – nivå 1 (verdensdeler)	26
6.2. Standard for verdensinndeling – nivå 2 (makroregioner).....	27
6.3. Standard for verdensinndeling – nivå 3 (mezo-regioner).....	27
6.4. Standard for gruppering av land og statsborgerskap – nivå 1	28
6.5. Standard for gruppering av land og statsborgerskap – nivå 2	28
Referanser	29
Figur- og tabellregister	30

1. Bakgrunn

I 2008 foregikk det revisjonsarbeid med flere ulike standarder, bl.a. landgrupperingen som tidligere ble kalt "vestlig og ikke-vestlig". Hovedgrunnen for revisjon var utvidelsen av EU med 12 land. De fleste av disse landene ble tidligere omtalt som østeuropeiske. Det ble bestemt at heretter er verdensdeler og verdensregioner standard landgrupperinger og det ble innført ulike alternative inndelinger hvor gruppebetegnelse vestlig og ikke-vestlig ble erstattet med mer beskrivende navn uten historisk/politisk belastning.

1.1. Standarder og landgrupperinger vedtatt i 2008

Standardene så slik ut:

Standard for verdensdeler

1. Europa
2. Afrika
3. Asia
4. Nord- og Mellom-Amerika
5. Sør-Amerika
6. Oseania

Standard for verdensregioner

1. Norden
2. Vest-Europa ellers, utenom Tyrkia
3. EU-land i Øst-Europa
4. Øst-Europa ellers
5. USA, Canada, Australia, New Zealand
6. Asia, Afrika, Amerika utenom USA og Canada, Oseania utenom Australia og New Zealand, Tyrkia

I en av variantene av landgrupperinger ble «vestlig» til: EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand, mens «ikke-vestlig» ble til: Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS.

Samtidig med en ny standard for verdensdeler ble det vedtatt en underdeling av Europa som følger:

Vest-Europa

Norden

EU: Sverige, Finland, Danmark og Åland

Ikke EU: Norge, Island, Færøyene og Grønland

Vest-Europa ellers

EU: Belgia, Frankrike, Gibraltar, Hellas, Irland, Italia, Kypros, Luxembourg, Malta, Nederland, Portugal, Spania, Storbritannia, Tyskland, og Østerrike

Ikke EU: Andorra, Liechtenstein, Monaco, San Marino, Sveits og Vatikanstaten

Øst-Europa

EU: Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Polen, Slovakia, Slovenia, Tsjekia, Ungarn og Romania.

Ikke EU: Albania, Bosnia-Hercegovina, Hviterussland, Kosovo, Kroatia, Moldova, Montenegro, Russland, Serbia og Ukraina.

1.2. Bakgrunn for revisjon/opprettelse av klassifikasjonene

Det er flere grunner til at en ny revisjon ble gjennomført i 2021.

- Eksisterende klassifikasjoner med landgrupperinger var ikke kompatible i så stor grad som det var ønskelig og det var begrensede muligheter for aggregering. For eksempel var Mexico og Karibia inkludert i Nord- og Mellom-Amerika i Standard for verdensdeler, mens de i Standard for verdensregioner er kategorisert som Sør- og Mellom-Amerika. I den nye inndelingen finnes det flere grupperinger som gjør det mulig å aggregere ut fra behov.
- Korrespondanser mellom Standard for land og statsborgerskap og Standard for landkoder utenrikshandel er ikke helt korrekte. For eks. trekkes det likhetstegn mellom kode 101 Danmark og DK Danmark. AX Åland er ikke en del av korrespondansen til tross for at den er en del av Standard for landkoder utenrikshandel.
- Underdeling av Europa og Standard for verdensregioner brukte gruppebetegnelse som ikke var helt korrekte geografisk/politisk sett. Disse i stor grad gikk ut fra øst-vest deling av Europa. For eks. var søreuropeiske land plassert i gruppen «Vest-Europa ellers».
- Det var heller ikke ønskelig med blanding av geografiske henvisninger (himmelretninger) og internasjonale organisasjoner (EU) på samme inndelingsnivå pga. retningslinjer for klassifikasjoner (se 1.3 KLASS). Medlemskap i EU/EFTA ble derfor brukt som delingsskille bare på nivå 3. Begrunnelsen kan leses i kap. 2.2.
- I 2013 ble Kroatia en del av EU og måtte derfor omplasseres.
- I 2020 skilte Storbritannia seg ut fra EU (Brexit).
- Tidligere ble Tyrkia inkludert i Europa i Standard for verdensdeler, mens det ble gruppert som et asiatiske land i Standard for verdensregioner. Dette var av ulike hensyn, bl.a. fordi Tyrkia var og fortsatt er oppført som kandidatland til EU. Som nevnt ovenfor er det uheldig hvis standarder ikke er kompatible.
- Et nytt mastersystem for klassifikasjoner (KLASS) ble innført. Dets tekniske spesifikasjoner førte til behov for noen tilpasninger. Flere detaljer finnes i følgende kapittel.
- Klassifikasjoner enten mangler i KLASS eller har begrenset funksjonalitet.
- I 2020 ble folkeregisteret modernisert (DSF → FREG). Som en del av prosessen ble det innført bruk av koder som består av bokstaver i stedet for tall. Dette gjelder også landkoder.
- For representasjon av utenlandske adresser benyttes standard koder etter ISO-3166-1 alfa-2, mens for all representasjon unntatt utenlandske adresser brukes det standard koder etter ISO-3166-1 alfa-3. Se forskjellen i tabellen nedenfor.

Tabell 1.1 Oversikt over noen utvalgte landkoder

alfa_2 (ISO)	alfa_3 (ISO)	num_3 (M49) (ISO + FN)	SSB_3 (SSB)	GEONOM (Eurostat)		Navn
NO	NOR	578	000	028	NO	Norge
DK	DNK	208	101	008	DK	Danmark
GL	GRL	304	102	406	GL	Grønland
FI	FIN	246	103	032	FI	Finland

Kilde: Statistisk sentralbyrå

1.3. KLASS

KLASS er et mastersystem for dokumentasjon og oppdatering av klassifikasjoner. Det benyttes internt i statistiskproduksjon og eksternt som oppslagsverk. Systemet er versjonsbasert og har korrespondanser til andre inndelinger. Uttrekket kan gjøres ved å bruke API, laste ned filen fra systemet og laste det opp til et annet program eller ved å bruke skript i SAS, R og Python.

Hva er en standard klassifikasjon i SSB?

En standard klassifikasjon er et normativt (dvs. godkjent i direktørmøtet (DM)) kodeverk som skal brukes innenfor sitt område. For eksempel skal Standard for næringsgruppering brukes ved koding av næring. Navn og kode i hver kategori (for eksempel "13 Produksjon av tekstiler") skal være det samme uansett i hvilken sammenheng standardklassifikasjonene brukes. Det internasjonale rammeverket fastslår også at i en standardklassifikasjon skal kategoriene være gjensidig utelukkende, og standardklassifikasjonen skal være uttømmende. I tillegg krever SSB at en standardklassifikasjon skal være dokumentert både på bokmål, nynorsk og engelsk. Standardklassifikasjoners navn skal alltid begynne med «Standard for» (Standardutvalget ved SSB, 2021).

Tilpasninger krevd av KLASS

For å kunne benytte seg av KLASS blant annet for innvandringsstatistikk, måtte Norge trekkes ut som egen geografisk enhet. Det betyr at Norge ikke kan grupperes sammen med andre land, men står for seg selv. Konsekvensen av dette er noe mer deskriptive navn som for eks. «Norden utenom Norge».

Full funksjonalitet av KLASS kan oppnås bare hvis alle endrings- og korrespondansetabeller er lastet opp. Dette er en av flere grunner for å ikke ha Standarder som varianter som bygger på landkodeverk. I tillegg er ikke varianter synlige ved å bruke søkefeltet.

Fordeler med å administrere klassifikasjoner ved hjelp av KLASS

Kodeverk dokumenteres og oppdateres ett sted og det er en fagperson som har ansvar for å vedlikeholde standarden ifølge gjeldende retningslinjer. Standardene skal være normative, uttømmende og ha gjensidig utelukkende kategorier. Det er enkelt å gjenskape tidligere produksjon og det er mulighet for å utarbeide lange tilbakegående tidsserier. Fagansvarlig sikrer kvaliteten og effektiviteten økes, siden alle har tilgang til kodeverk. Dette gjelder også eksterne brukere. Desto flere som bruker standarden, desto enklere er det å sammenligne resultater. Dette er en av de andre grunnene for at disse standardene ikke skal være dokumentert som varianter som bygger på landkodeverk (se forrige avsnitt).

2. Revisjonsarbeidet

2.1. Geografisk avgrensning og utgangspunkt

Å lage nye landgrupperinger er ikke alltid like lett. I mange tilfeller må det tas historiske, politiske og sosioøkonomiske hensyn. Enkelte land har tilknytning til flere regioner/landgrupperinger. Et typisk eksempel er det tradisjonelle geografiske skillet mellom Asia og Europa. Grensen går ved Uralfjellene, ned elva Ural til Kaspiahavet, ved vannskillet i Kaukasus. Videre ved Bosporos, Marmarahavet, Dardanellene og Egeerhavet. Denne delingen medfører at tre land har en europeisk og en asiatiske del: Russland (det meste av befolkningen er i Europa og det meste av landet er i Asia), Kasakhstan (en liten snipp, på størrelse med Island, ligger i Europa) og Tyrkia (det meste av landet og befolkningen i Asia). I tillegg er Kypros en kuriositet (Høydahl, 2008). Denne asiatiske øya, som er med i EU, regnes som en del av Europa, også i de nye standardene.

Flere forhold ble vurdert gjennom revisjonsarbeidet. Grunnet ønske om å nærme seg internasjonale standarder, og ha mulighet til sammenligning og utveksling av data, er FNs "Standard Country or Area Codes for Statistical Use" (UN Statistics Division, 2021), også kjent som M49, tatt som utgangspunkt. Samtidig er Eurostats grupperinger nøye vurdert, og selvfølgelig SSBs egne behov. Et eksempel på at SSBs behov veide tyngre enn sammenlignbarhet med M49 er Grønland. FNs klassifikasjon plasserer øya ut fra geografiske forhold som en del av verdensdelen Amerika, mens SSB av ulike grunner (statsborgerskap, historiske serier, handelsavtaler osv.) inkluderer Grønland i Europa/Norden.

Ifølge vedtatte retningslinjer skal standarden være uttømmende (se kapittel 1.3). I tidligere versjoner var ikke ubebodde områder tatt med. I de nye standardene blir korrespondansen laget også for land/territorier som ikke er bebodd så lenge de har fått tildelt sin ISO-kode. Av samme grunn ble gruppering «polare områder» inkludert både i Standard for verdensinndeling og Standard for gruppering av land og statsborgerskap, slik det er gjort for eks. i Eurostats inndeling «Geonomenclature applicable to European statistics on international trade in goods» (European Union, 2020).

2.2. Begrunnelsen for inndeling

Ofte kan det være aktuelt å dele opp og sammenligne personer med bakgrunn fra ulike regioner i verden. Ikke sjelden kan slike inndelinger få navn etter himmelretninger. Begrep som «Vest-» og «Øst-Europa» benyttes ofte i media og dagligtale og har også vært brukt av SSB når vi har delt opp Europa. På samme måte var inndelingene «vestlige» og «ikke-vestlige» land i bruk helt fram til 2008, da SSB fjernet disse begrepene og oppdaterte todelingen av verden for å reflektere virkeligheten etter Berlinmurens fall og EU-utvidelsene østover i Europa. Dette ble gjort til tross for at man anerkjente at «vestlig» og «ikke-vestlig» fungerte godt i skrift og tale og hadde grunnlag i en slags intuitiv forståelse hos mange (Høydahl, 2008).

Bakgrunnen for SSBs standarder er langt mer sammensatt enn det henvisninger til himmelretninger eller begrepsparet «vestlig/ikke-vestlig» kan fange opp. Inndelingene av verden og Europa bygger på en kombinasjon av tre hensyn:

- Nåværende eller nylig tilknytning til EØS-området
- Flyttestrømmer til og fra landene, samt innvandring- og utvandringshistorie
- Eksterne brukerbehov

Tilknytning til EØS-området

Innenfor Europa går et viktig skille mellom land som indirekte eller direkte er eller har vært tilknyttet EØS-området. Gjennom EØS-avtalen er Norge tilknyttet EUs indre marked, som sikrer fri bevegelse for varer, tjenester, kapital og personer innen området. Som et resultat av dette avtaleverket har alle EU/EØS-borgere rett til å bo, arbeide og studere i Norge. Dette innebærer at det er stor forskjell i adgangen til å bosette seg i Norge mellom borgerne innenfor og utenfor EØS-området.

Vi ser dette i de tilfellene der land har blitt en del av EU i løpet av de siste tjue årene. På 2000-tallet skjedde det flere utvidelser av EØS-området, først i 2004, da Polen, Litauen, Latvia, Estland, Tsjekkia, Slovakia, Ungarn, Slovenia, Malta og Kypros ble EU-medlemmer, deretter i 2007, da Bulgaria og Romania ble medlemmer. I 2013 ble dessuten Kroatia en del av unionen. I etterkant av utvidelsene har vi sett at innvandringen fra disse landene både har økt i omfang og endret karakter. Innvandring fra Polen var i perioden 1990 til 2003 til stor del preget av familieinnvandring, ofte til personer i den øvrige befolkningen. Dette var familieinnvandring som på mange måter var lik den fra land utenfor Europa, slik som Thailand og Filippinene (se Molstad et al. (2022)). Fra og med midten av 2000-tallet økte antallet innvandringer dramatisk, fra noen hundre hvert år til litt over 14 000 i toppåret 2008. Et klart flertall av de som kommer har vært arbeidsinnvandrere, og familieinnvandrere som kommer for å gjenforenes med disse.¹ Det samme mønsteret ser vi med eksempelvis innvandring fra Kroatia, som gikk fra å være hovedsakelig flyktninger og familieinnvandring til disse på 1990-tallet og 2000-tallet til å bestå av i hovedsak arbeidsinnvandring fra og med begynnelsen av 2010-tallet.

I mellomtiden har Storbritannia gått ut av unionen. Når vi tross dette fortsatt har plassert Storbritannia blant landene i gruppen EU/EFTA fram til 2004 utenom Norden er dette dels av historiske grunner. Storbritannia var EU-medlem i hele perioden fra 1. januar 1973 fram til 31. januar 2020. Som vi skal se nedenfor har flyttestrømmene fra og til Storbritannia vært betydelige. Dersom flyttestrømmen og sammensetningen av innvandrerbefolkningen fra Storbritannia skulle endre seg i vesentlig grad ettersom årene går etter utgangen fra EØS-området kan det bli naturlig å vurdere på nytt om landet bør forbli i denne kategorien i standarden.

Flyttestrømmer, migrasjonshistorie og eksterne brukerbehov

Kriteriene for skillet mellom landene utenfor EØS-området er mer sammensatt. Bakgrunnen for å skille mellom Storbritannia, USA, Canada, Australia og New Zealand og andre land har til dels med migrasjonshistorie å gjøre. USA og Canada har en sentral rolle i norsk utvandringshistorie som sentrale destinasjonsland for norske utvandrere på atten- og nittenhundretallet (Østrem, 2014). I løpet av, og i etterkant av perioden med stor utvandring fra Norge til disse landene, var det også en betydelig remigrasjon (gjeninnvandring) til Norge av personer som enten selv hadde utvandret, eller som var etterkommere av utvandrere (Niemi et al., 2014, s. 420). Det har med andre ord vært varige bånd mellom disse landene og Norge i et migrasjonsperspektiv.

Også i de siste tiårene har USA og Canada, samt Storbritannia, vært sentrale land med hensyn til flyttemønstre. Ser man på alle flyttingene til Norge fra land utenfor EØS-området i et tiårs-perioden fra 2011 til og med 2021 var Storbritannia og USA landene som det henholdsvis var flest og tredje flest flyttinger. Dette inkluderer også flyttinger til Norge der personen ikke er innvandrer. For flyttingene ut av landet er Storbritannia, USA og Canada henholdsvis det vanligste, nest vanligste og

¹ Fra og med 1. oktober 2009 har borgere fra EØS-land ikke trengt oppholdstillatelse. I stedet har det blitt innført en forenklet prosess (den såkalte registeringsordningen), som gjør at borgere fra disse landene nå fritt kan studere, arbeide eller bo sammen med familie i Norge. En konsekvens av disse forenklingene i prosessene er at informasjon om referansepersonene til familieinnvandrere fra EØS-området blitt svært mangelfull. For en del familieinnvandrere fra EØS-land vet vi strengt tatt ikke hvem de kommer til. Det er likevel grunn til å tro at mange, trolig et flertall, av familieinnvandrerne som har kommet fra EØS-land siden 2009 har kommet til arbeidsinnvandrere, særlig ettersom mange av familieinnvandrerne kommer fra land hvor det i utgangspunktet har kommet mange arbeidsinnvandrere fra (slik som Polen, Litauen, Romania etc.).

fjerde mest vanlige landet å utvandre til. Med hensyn til flyttetallene ut av landene er det likevel viktig å huske at vi mangler informasjon om destinasjonsland for om lag en tredjedel av flyttingene. Utvandringene vi mangler informasjon om er i stor grad utvandring som er registrert gjennom vedtak hos folkeregisteret, det vil si at personen er vedtatt som utvandret fordi oppholdstillatelsen er utgått, personen har hatt ukjent oppholdssted i to år eller folkeregisteret har grunn til å tro at personen ikke bor i Norge lenger. I mange av disse sakene er det naturlig nok vanskelig å etablere hvilket land personen har utvandret til. For en nærmere diskusjon om registrering av utvandring etter vedtak og konsekvenser for kvalitet på utvandringsstatistikken, se Vassenden (2015).

Australia og New Zealand har hatt en mindre betydning fra et migrasjonsperspektiv. Grunnen for å inkludere disse landene sammen med Storbritannia, USA og Canada har primært å gjøre med etterspørselen fra brukere. Ofte etterspørres disse landene gruppert sammen med USA og Canada når det ønskes en todeling. Bakgrunnen for dette er antagelig ofte basert på de historiske og kulturelle likhetene mellom landene og de felles historiske båndene til Storbritannia.

2.3. Navn på landgrupperinger

Som nevnt tidligere ligger M49 til grunn for de nye og oppdaterte standardene. Når det kommer til Europa er SSBs behov så ulike FN's at det ble bestemt å lage en egen inndeling.

Det viste seg å være svært vanskelig å bruke noen av de tradisjonelle geografiske grupperingene (Sør-Europa, Nord-Europa osv.) siden de ikke tar hensyn til det som ofte skal gjenspeiles i norsk innvandringsstatistikk. Å ta i bruk navn på ulike klynger med opphav i regionale avtaler, språkfamilier eller medlemskap i organisasjoner, for eks. Benelux, Visegradgruppen, slaviske land e.l., tjener ikke våre formål heller. Det til tross for at disse kan ha stor påvirkning på ulike fenomener som flyttestrømmer. Problematikken ble utdypet i en artikkel publisert i forbindelse med forrige revisjon (Høydahl, 2008).

Pga. dette ble det forsøkt å velge nøytrale gruppenavn som kan forstås alene uten å måtte ha kjennskap til andre grupper eller kategorier. Dette fører i noen tilfeller til lengre navn, spesielt der hvor det brukes «utenom».

Med hensyn til nåværende eller nylig tilknytning til EØS-området og flyttestrømmer til og fra landene, samt innvandring- og utvandringshistorie, er gruppenavn på nivå 3 i Europa mer beskrivende enn gruppenavn hos de andre verdensdelene.

«EU/EFTA fram til 2004 utenom Norden» omfatter Belgia, Frankrike, Hellas, Irland, Italia, Luxembourg, Nederland, Portugal, Spania, Storbritannia, Tyskland, Østerrike, Sveits, Liechtenstein, Storbritannia (inkludert Man, Jersey, Guernsey), Monaco, San Marino, Vatikanstaten og Gibraltar.

«Nye EU-land etter 2004» omfatter Malta, Estland, Latvia, Litauen, Polen, Tsjekkia, Slovakia, Ungarn, Slovenia, Kroatia, Bulgaria, Romania og Kypros.

«Europa utenom EU/EFTA/Storbritannia» omfatter Albania, Bosnia-Hercegovina, Serbia, Kosovo, Montenegro, Nord-Makedonia, Moldova, Ukraina, Russland, Hviterussland.

Gruppenavnet «EU/EFTA fram til 2004 utenom Norden» er relativt langt allerede. Det ble derfor av praktiske grunner forenklet. Kategorien inneholder derfor også stater som ikke var en del av EU15 (1995-2004) eller EFTA uten at det er nevnt spesifikt. Gruppenavnet skal derfor suppleres med en fotnote.

2.4. Standarder for landkoder

Det er enighet om at tre standarder for landkoder skal være dokumentert i KLASS. Hver av standardene vil ha omtrent 30 versjoner fra 1974 til i dag.

1. Standard for land og statsborgerskap i personstatistikk (SSB_3)
2. Standard for landkoder (alfa-3).
3. Standard for landkoder (alfa-2), tidligere kjent som Standard for landkoder utenrikshandel.

Både «Standard for verdensinndeling» og «Standard for gruppering av land og statsborgerskap» skal ha landkoder på sitt laveste nivå. I skrivende stund arbeides det med å dokumentere ISO 3166-1 (alfa-2 og alfa-3) i KLASS. Som nevnt ovenfor skal tidsseriene strekke seg tilbake til 1974. For at eldre tidsserier skal publiseres i KLASS er det nødvendig å bli enige om prinsipper som skal ligge til rette for håndtering av kodeendringer. Problematikken knyttet til dette og kvalitetsheving av eksisterende klassifikasjoner av landkoder er drøftet i Notat om endringer/innføring av landkoder i numerisk kodesett (SSB_3) (vedlagt).

Bokstavkodene (alfa-2 og alfa-3) er mye brukt, men har noen begrensninger, bl.a. gjenbruk av alfa-2 koder som fører til dubletter og tilfeller der kodene ikke endres i takt med geografiske endringer, f.eks. deling eller sammenslåing av land.

Et numerisk kodesett tar derimot hensyn til disse endringene og egner seg derfor bedre til statistikk. Det er derfor ønskelig å komplementere bokstav-kodesett med et stabilt numerisk kodesett med lang historikk. I SSB brukes et numerisk kodesett som er dokumentert i KLASS under «Standard for land og statsborgerskap i personstatistikk» med versjoner fra 2006 til i dag. Standarden skal derfor oppdateres, utfylles og tilpasses til alfa-2 og alfa-3 standarder slik at det finnes like mange versjoner og identiske endringstabeller.

Det ble tatt opp en diskusjon om bytting av landkodesett, hvor SSB_3 og M49 kodesett ble vurdert. Konklusjonen er at vi skal fortsette å bruke SSB_3 kodesettet som «primær landkodesett» til tross for at kodene ble utfaset fra noen datakilder (FREG).

Fordeler og ulemper ved begge kodesettene ble Framstilt i forenklet form for Standardutvalget den 2. september 2021 som vist i Figur 2.1. For nærmere informasjon se notat til Standardutvalget (Seksjon for befolkningsstatistikk, 2021).

Figur 2.1 Fordeler og ulemper ved de vurderte numeriske kodesettene (punktvis)

SSB_3

Fordeler

- SSB vedlikeholder kodesettet
- Første siffer viser tilhørighet til en verdensdel, nullen på andre plass viser til Norden (gjelder bare for Europa)
- Kodesettet er relativt stabilt og passer til statistikk
- Mange i SSB har kjennskap om/til det

Ulemper

- SSB vedlikeholder kodesettet
- Kodesettet mangler noen koder viktige for historikk (for eks. Nord-Jemen) og noen koder for områder/territorier (uten betydning for personstatistikk – for eks. Åland)
- Kodesettet er ikke oppdatert (enkelte navneendringer)
- Brukes ikke av noen andre (utfaset ved overgang fra DSF til FREG)
- Hvis den skal oppdateres og tilpasses til alfa_2 og alfa_3 kodesett må det gjøres en god del endringer

Num_3 (M49)

Fordeler

- Har ikke samme oppbygging som SSB_3 eller GEONOM med første siffer som viser tilhørighet til en verdensdel/region
- Brukes av mange internasjonalt (UNSD og mange NSIs)
- Det er UNSD som vedlikeholder kodesettet → SSB slipper det
- Kodesettet er relativt stabilt, har lang historikk, tar hensyn til geografiske endringer, ensidig utelukkende → passer til statistikk

Ulemper

- Har ikke samme oppbygging som SSB_3 eller GEONOM med første siffer som viser tilhørighet til en verdensdel/region
- Kodene er lite intuitive
- SSB har minimal påvirkning (mulighet for brukerkode 9-serien)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

3. Masterliste - landkodeliste

Grunnet behov for flere landkodesett og korrespondanser mellom dem er det utarbeidet en masterliste (excel-fil) som inneholder alle de nevnte kodesettene, landets/territoriets navn på norsk, nynorsk og engelsk, kode og navn på de ulike landgrupperingene.

Masterlisten har en struktur (en hendelse/endring per rad) som gjør det mulig å bruke det til KLASS-innlasting. Det vil si at listen viser historikk over alle endringene (kode-, navne- og/eller arealendring) og man kan dermed lage kodeverks versjoner. En slik endring vil da føre til en ny versjon (for unntak se beskrivelsen av variablene «Bokmål og Nynorsk»). Detaljert beskrivelse og forklaring av variablene er presentert nedenfor.

3.1. Variabler - fargekoding

Masterlisten er en arbeidsfil som inneholder en del notater og variabler som ikke er relevante til publisering. I dette avsnittet kommenteres derfor bare fargekoder og notater av betydning. Tabellens kolonneoverskrifter med blå farger skal brukes for dokumentasjon (i KLASS). Variabler markert med rød farge er ikke ment for dokumentasjon. Kodefeltene (ISO_2, ISO_3, NUM_3, SSB_3) markert oransje farge viser dubletter. Problematikken med dubletter er nærmere beskrevet under hver av kodevariablene i kap. 3.4. To poster, Sark (CQ, CRQ, 680, 167) og Guernsey (GG, GGY, 831, 168), er uthevet med gul farge. Disse observasjonene er reservert for framtida (les mer i kapittel 3.5 og 3.6).

3.2. Variabler til Standard for gruppering av land og statsborgerskap

G_Kode_1

Koden består av bokstav G og et løpenummer. Bokstaven **G** viser til Standard for **g**ruppering av land og statsborgerskap.

G_Tittel_1

Et kort og noe forenklet gruppenavn.

G_Kode_2

Koden består av bokstav G og et tosifret løpenummer. De første to posisjonene viser til nivået ovenfor.

G_Tittel_2

Et kort og noe forenklet gruppenavn.

3.3. Variabler til Standard for verdensinndeling

V_Kode_1

Koden består av bokstav V og et løpenummer. Bokstaven **V** viser til Standard for **v**erdensinndeling.

V_Kode_2

Tresifret alfanumerisk kode avledet av nivået ovenfor.

V_Kode_3

Firesifret alfanumerisk kode avledet av nivået ovenfor.

V_Tittel_3

Et kort og noe forenklet gruppenavn. Titlene til kodene på nivå 1 og 2 er ikke tatt med av praktiske grunner. Gruppenavnene kan inspiseres i Tabell 4.1 Oversikt over nivåer og kategorier i Standarden for verdensinndeling.

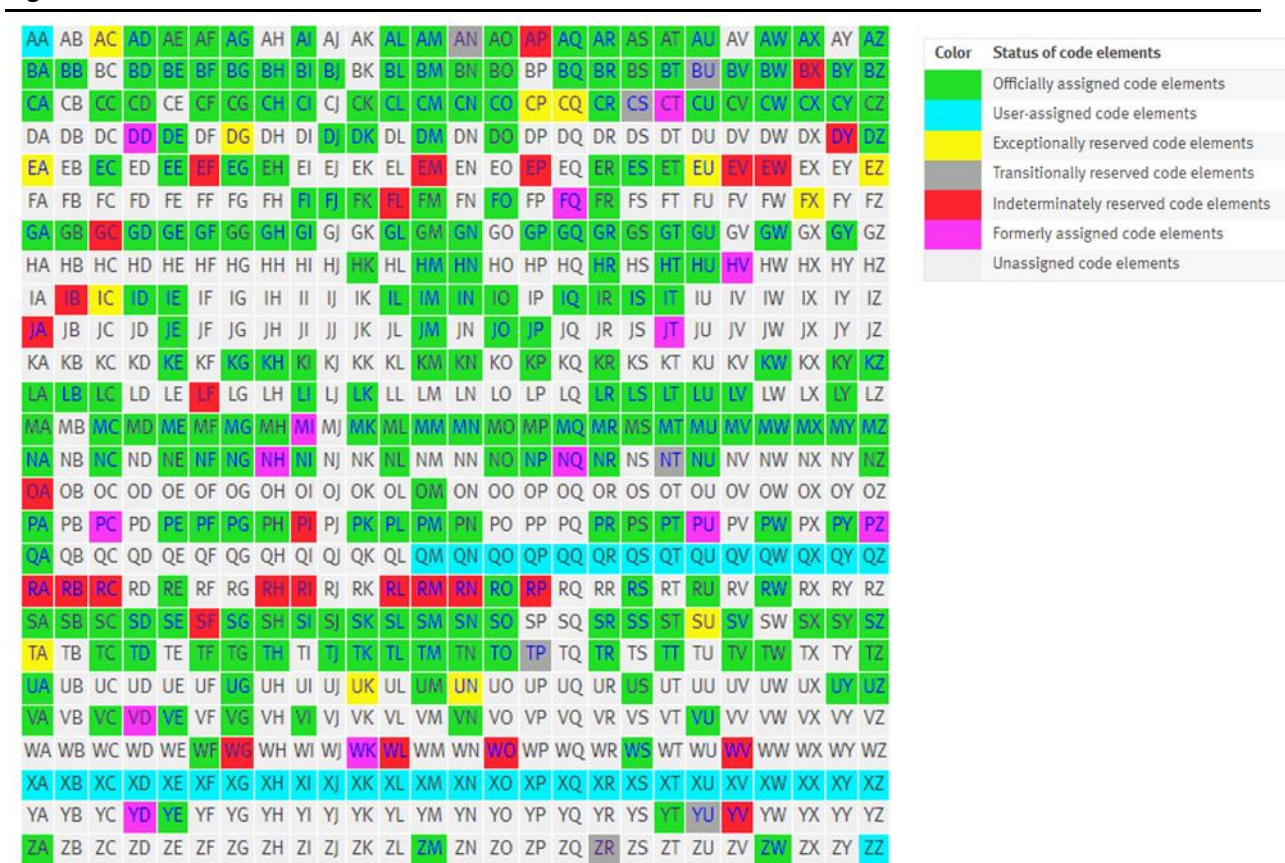
3.4. Variabler til landkodestandarder

ISO_2

To-bokstavskodesett (alfa-2) er basert på ISO 3166-1, en internasjonal standard. Masterlisten inneholder:

- offisielt tildelte landkoder,
- tidligere tildelte landkoder
- og noen relevante eksepsjonelt reserverte kodeelementer, for eks. SU
- noen brukertildelte koder.

Figur 3.1 Oversikt over alfa-2 koder

Kilde: ISO (2022)

Som nevnt tidligere er en av svakhetene med alfa-2 serien at den inneholder dubletter. Den ene dublett-type kan man kalle historiske dubletter. Med det menes det at kodeserien ikke tar hensyn til deling og sammenslåing av områder. Det geografiske «innholdet» kan derfor variere mye. For eksempel er YE Nord-Jemen lik YE Jemen (etter sammenslåing med Sør-Jemen). Andre eksempler er: VN, VC, US, SD, PA, KN, KM, ID, GP, GB, FR, FK, FI, DE, AQ, AN.

Den andre typen av dubletter er de som ble brukt for ulike land/territorier. La oss kalle dem gjenbruks-dubletter. Det har aldri vært brukt samme kode for ulike land/territorier i en overlappende periode, men disse dublettene kan føre til problemer i tidsserier.

Gjenbruks-dubletter i alfa-2-serien:

AI	Det franske Afar- og Issa-territoriet	1974 – 1977
AI	Anguilla	1984 –
BQ	Britisk Antarktis	1974 – 1979
BQ	Bonaire, Sint Eustatius og Saba	2011 –
CS	Tsjekkoslovakia	1974 – 1992
CS	Serbia og Montenegro	2004 – 2006
GE	Gilbert- og Elliceøyene	1974 – 1979
GE	Georgia	1992 –
SK	Sikkim	1974 – 1975
SK	Slovakia	1993 –

ISO 3166-1 (alfa-2) gir mulighet for brukertildelte koder (markert med turkis farge i Figur 3.1), tidligere såkalt x-serien. Av denne serien bruker vi følgende koder: XB Kanariøyene, XC Ceuta², XL Melilla, XK Kosovo, XS Serbia³.

ISO_3

Tre-bokstavskodesett (alfa-3) er basert på ISO 3166-1 internasjonal standard. Alfa-3 serien er også preget av historiske dubletter, men ikke like mye som alfa-2. Noen historiske dubletter er: ANT, ATA, ATF, COM, DEU, ESH, ETH, FLK, KIR osv.

En historisk dublett i alfa-2-serien betyr ikke automatisk en historisk dublett i alfa-3-serien. Man kan se på Anguilla og Det franske Afar- og Issa-territoriet. Til tross for at de har lik alfa-2 kode (AI) har de hver sin alfa-3 kode, henholdsvis AIA og AFI. Det ble aldri tildelt en og samme alfa-3 kode til ulike land/territorier. Dvs. at det ikke finnes gjenbruks-dubletter.

NUM_3

Tresifret kode num-3 er også basert på ISO 3166-1 internasjonal standard. Dubletter av num-3 som finnes i masterlisten er egentlig ikke reelle dubletter, men resultatet av navneendringer. Eksempelvis kan man nevne 204 Dahomey som ble til 204 Benin eller 104 Burma som ble til 104 Myanmar. Med andre ord, det geografiske området er helt likt, bare navnet ble endret. En stor fordel med det numeriske kodesettet er at det stort sett tar hensyn til geografiske endringer. Men det finnes også noen unntak, spesielt lengre tilbake i tiden. For å nevne noen:

010	Antarktis
174	Komorene
238	Falklandsøyene
246	Finland
250	Frankrike

Listen er ikke uttømmende.

NUM_3 kode skal foreløpig ikke dokumenteres i KLASS, men er tatt med for å skape helhetlig historikk og i tilfellet det blir behov for å publisere den i framtiden.

² I Standard for landkoder utenrikshandel er Ceuta og Melilla slått sammen under kode XC.

³ Forskjellen mellom koden XS og RS for Serbia er nærmere forklart i kap. 3.5.

SSB_3

Tresifret numerisk kode laget av SSB. Første siffer viser tilhørighet til en verdensdel, nullen på andre plass viser til Norden (gjelder bare for Europa). Kodesettet slik det er i dag mangler noen koder viktige for historikk (for eks. Nord-Jemen) og noen koder for territorier/biland (uten betydning for personstatistikk – for eks. Åland). Der hvor koden ikke ble dokumentert, men er historisk relevant, for eks. Nord-Jemen, skal den være med i tidligere, altså ikke gyldige versjoner i KLASS. Der hvor koden ikke har blitt tildelt grunnet definisjonskriterier, for eks. Åland, Svalbard e.l., skal den ikke bli tatt i uttaket i KLASS-versjoner eller endringstabeller. Det har blitt kartlagt koder som bør endres/etableres (se kap. 3.6), men det foregår en mer omfattende vurdering av implementering av disse oppgraderingene. Se Notat om endringer/innføring av landkoder i numerisk kodesett (SSB_3) (vedlagt).

Bokmål og Nynorsk

Landsnavn følger de gjeldende språkreglene. I 2005 ble det innført noen endringer i reglene for bokmål som vil ha betydning for noen få navn. Som hovedregel skal geografiske navn av typen Den/Det/De + adjektiv + substantiv ha substantivet i ubestemt form (Leira, 2006). For eksempel De amerikanske Jomfruøyer i stedet for De amerikanske Jomfruøyene. Endringene skal rettes opp ved opplasting av versjoner.

Holdningen i norsk språkrøkt er å bruke mest mulig endonyme former når det gjelder navn i språk som benytter det latinske alfabetet (Leira, 2006). Det vil si å benytte skrivemåten som folk som bor der selv bruker.

Diakritiske tegn⁴ er beholdt der hvor dette har vært konvensjon, for eks. Réunion. Hvis det finnes flere muligheter, for eks. Zaire eller Zaïre, er det som er valgt enten det som er «enklest» (av tekniske grunner) eller det som ligner mest på det engelske navnet.

I KLASS brukes det korte norske navnet på land, eventuelt forkortelser. Dvs. at i stedet for å skrive «Den tsjekkiske republikk» eller «Amerikas forente stater» skrives det «Tsjekkia» og «USA». Normalt sett vil en navneendring føre til en ny versjon i KLASS. For eks. når Burma ble til Myanmar, Makedonia ble til Nord-Makedonia osv. Er det derimot navneendring i den lange/formelle formen, fra Den tsjekkiske republikk til Tsjekkia, vil det ikke føre til en ny versjon siden landet var oppført med det korte navnet fra før av. Det samme gjelder for navneendringer på engelsk. Se neste avsnitt.

Engelsk_kort og Engelsk_lang

I Masterlisten finnes det to verdier for engelske navn. Den korte og lange/formelle. Det er bare den korte formen som skal brukes i uttaket til KLASS. Den lange formen er med som tilleggsinformasjon spesielt på grunn av historiske endringer. Begge formene følger ISO-standard, men den lange formen er ikke 100 % kvalitetssikret/sjekket. Det skal ikke lages en ny KLASS-versjon ved navneendringer i engelske navn med mindre det fører til endring av koden eller geografisk størrelse. Det gjenspeiles derfor ikke i antall versjoner at Macau ble til Macao, Kazakstan ble til Kazakhstan eller at Andorra ble til Principality of Andorra osv. Slike små endringer gjøres når det oppstår andre grunner til å lage en ny versjon. Navneendring loggføres eventuelt i tilhørende notat om det er av betydning.

⁴ Diakritisk tegn er i skrift et lite tegn (ring, prikk, strek, hake osv.) som føyes til en bokstav for å markere en annen uttale enn for bokstaven uten et slikt tegn, for eksempel å, ø, ö, ç, š, è.

ISO_4

Firebokstavskoder (alfa-4) er konstruert på ulike måter avhengig av årsaken til at landet er fjernet fra landkodelisten. Ved navneendring blir den gamle alfa-2-koden slått sammen med den nye alfa-2-koden. BUMM viser da til at BU Burma har blitt til MM Myanmar. ETHH viser at ET Etiopia delte seg i ET Etiopia og et annet land (i dette tilfellet ER Eritrea, noe som ikke kommer fram i koden). Verdiene for denne variabelen er ikke fullstendig utfylt og er tatt med bare som tilleggsinformasjon.

Noter_NB/EN

Notene gir forklaring på endringer som fører til at en ny versjon må lages, eventuelt annet informasjon som anses å være relevant. Det lages ikke noter på nynorsk etter at kost-nytte-verdien av dette ble vurdert. Endringer, fotnoter osv. er oppgitt med kodereferanse som har følgende rekkefølge (alfa-2, alfa-3, num-3, SSB-3), for eks. Norge (NO, NOR, 578, 000).

Gyldig_fra

En firesifret datoverdi av startår for kodens eksistens. Det understrekes at kodens eksistens ikke trenger å være lik landets/territoriets. «Den hviterussiske sosialistiske sovjetrepublikk» som senere ble til «Hviterussland» har hatt sin egen kode siden 1974 til tross for at landet på lik linje med Armenia og andre land var en del av Sovjetunionen fram til 1992. På grunn av slike tilfeller må det gjøres eventuelle justeringer fra hovedregelen. Gyldig_fra år er i en vis grad påvirket av administrativ treghet og tekniske begrensninger. Derfor er ikke dato mer nøyaktig enn år. Hvis det da skjer endringer i løpet av 2021, er det først i versjon 2022 at endringene kommer fram. Altså første påfølgende år etter endring. Det finnes tilfeller, spesielt på 1970- og 80-tallet, at det tok flere år før en kode ble tildelt eller endringen registrert. Dahomey har for eks. skiftet navnet til Benin midt i 1975, men det var ikke før i 1977 at denne endringen ble annonsert av ISO. Derfor er gyldig_fra dato for Benin satt til 1978.

Gyldig_til

En firesifret datoverdi av sluttår for kodens eksistens. Samme regler gjelder som for gyldig_fra dato.

Internt notat, bebodd, uttak_ISO_2/3/SSB_3

Disse variablene tjener til kontroll og hjelp for versjoners uttak og er ment som interne notater av ustandardisert kvalitet eller riktighet.

3.5. Informasjon vel å merke seg

Ceuta og Melilla

Ceuta og Melilla har tidligere formet en enhet kalt «Spanske områder i Afrika» med en samlet SSB_3 kode 349. Disse enhetene ble ikke videreført i de eksisterende versjonene av Standard for land og statsborgerskap, men de brukes fortsatt i andre produksjoner (for eks. i statistikk om utenlandshandel, samt rapportering til Eurostat). I Standard for landkoder utenrikshandel er på dette tidspunktet Ceuta og Melilla slått sammen under kode XC. I Standard for land og statsborgerskap tilhører områdene Spania og har kode 137.

France Metropolitan

France Metropolitan er en enhet som omfatter kontinental Frankrike og øyen Korsika. Den ble innført i en begrenset periode (1993 – 1997) som motsetning til oversjøisk Frankrike. Koden brukes ikke lenger og nevnes i Masterlisten/KLASS for dokumentasjonens skyld (International Organization for Standardization (ISO), 2022).

Sark og Guernsey

Sark (CQ, CRQ, 680, 167) er offisielt fortsatt en del av Guernsey, men den har fått tildelt FNs numeriske kode (NUM_3) av statistiske grunner. Begge ISO-kodene er reservert for framtida. Det kan derfor være lurt å reservere SSB_3 kode i tilfelle endringer. Dvs. at neste gang det må tildeles en ny kode i Europa bør man hoppe over koden 167.

Serbia og Kosovo

I 2008 erklærte Kosovo seg ensidig som en uavhengig stat. Staten er anerkjent av omtrent halvparten av FNs land, mens de andre medlemmene og selve FN anser Kosovo fortsatt som en provins i Serbia. Delvis annerkjennelse førte til ulike løsninger når det kommer til landkoder. Tabell Tabell 3.1 Landkoder for Serbia og Kosovo siden 2004 tjener som støtte til forklaring nedenfor.

Tabell 3.1 Landkoder for Serbia og Kosovo siden 2004

ISO_2	ISO_3	NUM_3	SSB_3	bokmål	noter_NB	gyldig_fra	gyldig_til
CS	SCG	891	125	Serbia og Montenegro	Delt inn i: Montenegro (ME, MNE, 499, 160), Serbia (RS, SRB, 688, 159).	2004	2006
RS	SRB	688	159	Serbia	Tidligere Serbia og Montenegro (CS, SCG, 891, 125). Inkludert/ekskludert Kosovo.	2007	
ME	MNE	499	160	Montenegro	Tidligere Serbia og Montenegro (CS, SCG, 891, 125).	2007	
XK	XXK	---	161	Kosovo	Alfa-2, alfa-3 og num-3 er midlertidige koder. SSB-3 er offisielt tildelt.	2009	
--/XS	SRB/---	688	---/166	Serbia	Tidligere Serbia og Montenegro (CS, SCG, 891, 125). Ekskludert Kosovo.	2009	

I 2006 ble Serbia og Montenegro delt i to land, Montenegro (ME, MNE, 499, 160) og Serbia (RS, SRB, 688, 159). Fra 2007 har vi derfor to nye land med hver sine koder. I 2008 erklærte Kosovo seg uavhengig fra Serbia. Om Kosovo hadde vært anerkjent av FN, hadde det fått tildelt ISO_2, ISO_3 og NUM_3 kode. Dette har ikke skjedd. Norge har derimot anerkjent staten og Kosovo fikk tildelt SSB_3 kode nummer 161. På dette tidspunktet skulle Serbia (prinsipielt) få tildelt en ny SSB_3 kode, for eks. 166. Dette har ikke skjedd og Serbia fortsetter med kode 159. Med andre ord viser ikke det numeriske kodeverket den geografiske endringer slik det bør. Det er ikke ideelt, men det lar seg løse med en fotnote. Siden ISOs kodesett har mulighet for brukertildelte koder, brukes det XK og XXK koder for Kosovo. Serbia derimot har ikke fått en brukertildelt kode (XS) av ISO, men fortsetter med RS kode. Enkelte land og Eurostat har i noen sammenhenger brukt XS kode for å skille mellom den gamle og det nye Serbia. Dette er ikke en praksis som er særlig utbredt.

Vi har derfor kommet til en situasjon hvor det i enkelte tilfeller brukes FNs definisjon av RS Serbia (som inkluderer Kosovo) og andre ganger brukes «Norges» definisjon av RS Serbia (som ikke inkluderer Kosovo). Internt i SSB kan dette løses ved å tildele Serbia en ny SSB_3 kode, for eks. 166 og lage korrespondanser til ISO_2 og ISO_3 kodeverk. For de som bruker ISO kodesett i produksjonen sin eller i rapportering, må hver enkel fagansvarlig vurdere hvilken av definisjoner som gjelder i dens sammenheng og tilpasse programmet etter det. Det er altså forskjellig ved å bruke ISO standard eller bruke ISOs brukerstandard.

UDI, Skatteetaten, Toll og mange andre har harmonisert seg i bruken av koden RS og XK. Det gjelder også internasjonale rapportering som er på SDMX DSD format.

Ukraina og Hviterussland

Selv om Hviterussland og Ukraina var like mye en del av Sovjetunionen som noen av de andre konstituerende republikkene, hadde de sine egne seter i FNs generalforsamling, og følgelig sine egne ISO-koder, i løpet av sovjetperioden. Pga. krav til at enhetene i en standard klassifikasjon skal være entydig utelukkende, er det oppgitt gyldighetsperiode for både ukrainsk og hviterussisk kode

etter at de har blitt selvstendige stater. På denne måten fraviker vi fra de generelle reglene for gyldighetsperioden. Disse tilfellene er også omtalt i beskrivelsen av variabelen «Gyldig_fra» ovenfor.

Oversjøiske land og territorier (OLT)

Forholdet mellom OLT og EU går tilbake til undertegnelsen av Roma-traktaten i 1957 (European Commission, 2022). OLT er verken en del av EUs territorium eller av EUs indre marked. Men de av høy politisk betydning for EU som helhet: til tross for at de er små i enten størrelse eller befolkning (eller begge deler), spiller de en viktig rolle som strategiske utposter for unionen i de geografiske områdene der de er lokalisert. Det er viktig å skille OLT fra EUs ytterste regioner som er en integrert del av EU og dets indre marked.

Som et resultat av Brexit er antallet oversjøiske land og territorier tilknyttet EU redusert fra 25 til 13. Fra 1. februar 2020 er de: Aruba (NL), Bonaire (NL), Curaçao (NL), fransk Polynesia (FR), franske sørlige og antarktiske territorier (FR)⁵, Grønland (DK), Ny-Caledonia (FR), Saba (NL), Saint Barthélemy (FR), Sint Eustatius (NL), Sint Maarten (NL), St. Pierre og Miquelon (FR), Wallis- og Futunaøyene (FR) (European Commission, 2022).

3.6. Oppgraderinger av SSB_3 kodesett

Behov for dokumentasjon av landkoder i KLASS og overgang til alfa-kodene i FREG fører til at det numeriske kodesett (SSB_3) må oppdateres. Fem nye koder må tildeles historiske land/territorier. Én kode bør reserveres for framtida og 12 nye koder bør tildeles land/territorier som ikke er relevante for personstatistikk. 21 koder bør ifølge prinsipper rettes, men grunnet uforsvarlig bruk av ressurser vil det heller opplyses om endringer i fotnoter.

Problematikken er detaljert drøftet i internt notat: Notat om endringer/innføring av landkoder i numerisk kodesett (SSB_3) ved seksjon 320 som legges ved som separat dokument.

3.7. Samkjøring av landkode-standarder

Med tanken på at klassifikasjonene skal være standardisert er det nødvendig å samkjøre skrivemåten av landets navn (i alle språk), innføring av endringer og fotnoter. Noen konkrete eksempler av forskjellene vises i de neste tabellene/figurene.

Tabell 3.2 Publiserte versjoner i to ulike landkodestandarder

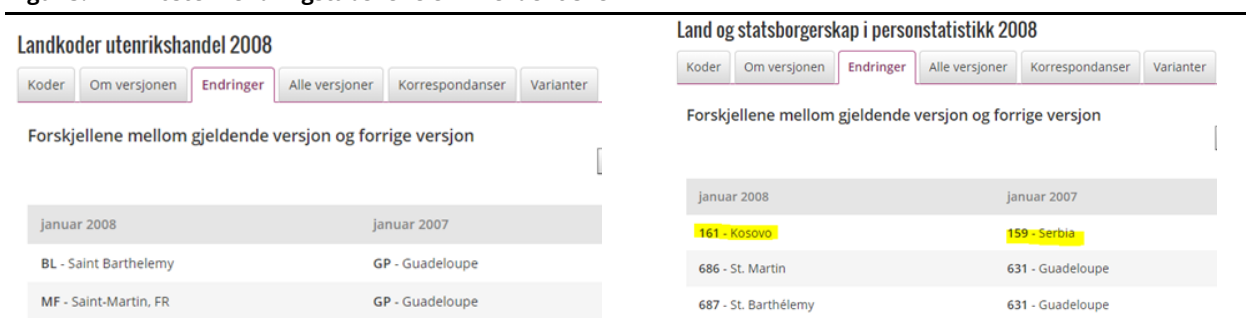
Standard for landkoder utenrikshandel	Standard for land og statsborgerskap
2019	2019
2013	
2012	2012
2011	
2009	
2008	2008
2007	2007
	2006
2005	2005 ¹
2004	
2001	
2000	

¹ Det som framstår som versjon ved første blick er egentlig en sammenlagt liste (masterliste) med alle koder uavhengig gyldighetsperioden.

⁵ Ingen fast lokalbefolkning.

Tabell 3.3 Forskjell i skrivemåten av landsnavn

Standard for landkoder utenrikshandel	Standard for land og statsborgerskap
Saint Barthelemy	Saint-Barthélemy
Brunei Darussalam	Brunei
Kokosøyene (Keelingøyene)	Kokosøyene
Kongo-Brazzaville	Kongo - Brazzaville
Elfenbenskysten	Elfenbeinskysten
Curacao	Curaçao
Falklandsøyene (Malvinas)	Falklandsøyene
Sør-Georgia/Sør-Sandwichøyene	Sør-Georgia og Sør-Sandwichøyene
Isle of Man	Man
Det Britiske terr. i Indiahavet	Det britiske territorium i Indiahavet
Saint Kitts og Nevis	St. Kitts og Nevis
Saint Lucia	St. Lucia
Saint-Martin, FR	Saint-Martin
Myanmar/Burma	Myanmar
Saint Pierre og Miquelon	Saint-Pierre-et-Miquelon
Palestina	Det palestinske området
Reunion	Réunion
St. Helena	Sankt Helena, Ascension og Tristan da Cunha
Sao Tome og Principe	São Tomé og Príncipe
Sint Marteen, NL	Sint Maarten
Franske Sørlege Territorier	De franske sørtterritorier
USAs ytre småøyer	Mindre stillehavsøyer (am.)
Saint Vincent og Grenadinene	St. Vincent og Grenadinene
Jomfruøyene, Britisk	De britiske Jomfruøyer
Jomfruøyene, US	De amerikanske Jomfruøyer

Figur 3.2 Poster i endringstabellene er ikke identiske**Figur 3.3** Prinsipper for håndtering av endringer er ikke overholdt

Korrespondanser mellom versjonene ?

Utgått	AN		
BQ	Ny		
CW	Ny		
SX	Ny		

Figur 3.3 Viser at det har oppstått 3 nye koder (BQ - Bonaire, Sint Eustatius og Saba, CW – Curaçao og SX - Sint Maarten), mens en kode AN (De nederlandske Antiller) har utgått. Øyene BQ, CW og SX skilte seg ut fra De nederlandske Antiller. Den riktige måten å vise endring her bør være som vist i figuren nedenfor.

Figur 3.4 Korrekt måte å vise endringer

BQ	AN
CW	AN
SX	AN

Arbeidet med harmonisering er påbegynt. Ulikhetene er kartlagt og eventuelle løsninger diskuteres. Slutføring av prosessen avventes inntil det foreligger vedtaket fra Standardutvalget, eventuelt godkjenning fra DM.

Det understrekes at harmonisering vil føre til større kompatibilitet av klassifikasjonene, bedre oversikt og mindre jobb med vedlikehold.

3.8. Landkodevariabler

På nåværende tidspunkt opereres det med to typer landkodevariabler Tabell 3.2.

1. Landkodevariabler med tilbakevirkende kraft, dvs. de som bruker bare den nyeste gjeldende verdien.
2. Landkodevariabler med historisk tilnærming, dvs. de som har verdier som var gjeldende i ulike tidsperioder.

Tabell 3.2 Oversikt over landkodevariabel-type¹

tilbakevirkende	historiske
Postadresse_land	Statborgforste
Fodeland2	Fraland
Statsborgerskap	Tilland
Landbak2gen	Mor_stb
Landbak3gen	Far_stb
Morfodeland	Ekt_stb
Farfodeland	
Mormorfodeland	
Morfarfodeland	
Farmorfodeland	
Farfarfodeland	

¹ Det er ikke dobbeltsjekkert om listen er uttømmende.

² Noen avvik.

4. Ny Standard for verdensinndeling

Klassifikasjonen er utarbeidet med tanke på SSBs behov for å produsere statistikk. Inndelingene er basert på faglige avveininger på grunnlag av demografiske og geografiske hensyn. Det er dessuten blitt tatt hensyn til etterspørselen fra eksterne brukere (se kap. 2.2). Standarden har fire hierarkiske nivåer, vil være gjeldende fra 01.01. 2023 og vil ikke ha eldre versjoner.

Nivå 1 består hovedsakelig av verdensdeler. I tillegg er det egen kategori for Norge, samt kategori statsløs og uoppgitt. Det brukes tosifret alfa-numerisk kode.

På nivå 2 deles verdensdeler videre i geografiske områder basert på kontinentale grenser, dvs. at regiongrenser kopierer kontinentale grenser i størst mulig grad. Regioner er tegnet for å oppnå større homogenitet i befolkningsstørrelser, demografiske forhold og nøyaktighet av demografisk statistikk. Sammensetning av land på både nivå 2 og 3 er definert ut fra kulturell kompleksitet (culture realm), sosioøkonomisk utvikling, urbaniseringsgrad, geopolitiske faktorer og ikke minst fysisk geografi (Anděl, Bičík, & Bláha, 2019). Ett eksempel på inndeling basert på kulturell kompleksitet er utskilling av Nord-Afrika og Vest-Asia som egne regioner. I andre sammenhenger hvor det ikke tas hensyn til kontinentale grenser pleier disse å være samlet som en islamsk region. Slik inndeling brukes for eks. av Fellmann et al. (2008). SSBs regioner korresponderer i stor grad med FNs regionale inndelinger, men tilpasninger er gjort i Europa og Amerika. Koden for nivå 2 er tresifret og avledet av nivået ovenfor. Nivå 3 har firesifret alfa-numerisk kode avledet av nivået ovenfor. Områdene deles i underregioner. På laveste nivå finner vi selve landkoder med tresifret numerisk kode (SSB_3).

Som nevnt tidligere, er Standard for verdensinndeling og Standard for gruppering av land og statsborgerskap fullt compatible, det betyr at innholdet av en gruppe med samme navn er helt lik i begge standardene.

Det finnes et tilfelle hvor landgruppering V51 Australia og New Zealand i Standard for verdensinndeling ikke er lik landgruppe G15 Australia og New Zealand i Standard for gruppering av land og statsborgerskap. Dette skyldes ikke mangel på overensstemmelse, men språklig utforming.

V51 Australia og New Zealand er et representativt gruppenavn valgt for Australia, New Zealand, Christmasøya, Cookøyene, Heard- og McDonaldøyene, Kokosøyene, Niue, Norfolkøya og Tokelau, mens G15 Australia og New Zealand er oppramsing av to land med konjunksjon «og».

I kapitel 2.3 er det opplyst om utfordringene med gruppenavn. Det ble bestemt å bruke lengre beskrivende navn framfor navn som ikke kan forstås uten spesialkunnskaper. Et par gruppenavn må suppleres med fotnoter siden de ble forenklet med hensyn til lengden. For eks. landgruppe V121 EU/EFTA fram til 2004 utenom Norden.

Standarden er publisert i KLASS: <https://www.ssb.no/klass/klassifikasjoner/545>

Tabell 4.1 Oversikt over nivåer og kategorier i Standarden for verdensinndeling

V0	Norge		
	V00	Norge	
		V000	Norge
V1	Europa utenom Norge		
	V11	Norden utenom Norge	
		V111	Norden utenom Norge
	V12	Europa utenom Norden	
		V121	EU/EFTA fram til 2004 utenom Norden
		V122	Nye EU-land etter 2004
		V123	Europa utenom EU/EFTA/Storbritannia
V2	Afrika		
	V21	Nord-Afrika	
		V211	Nord-Afrika
	V22	Subsaharisk Afrika	
		V221	Øst-Afrika
		V222	Midt-Afrika
		V223	Sørlige Afrika
		V224	Vest-Afrika
V3	Asia		
	V31	Vest-Asia	
		V311	Vest-Asia
	V32	Asia utenom Vest-Asia	
		V321	Sentral-Asia
		V322	Øst-Asia
		V323	Sørøst-Asia
		V324	Sør-Asia
V4	Amerika		
	V41	Nord-Amerika	
		V411	USA og Canada
		V412	Bermuda, Saint Pierre og Miquelon
	V42	Latin-Amerika og Karibia	
		V421	Sentral-Amerika
		V422	Karibia
		V423	Sør-Amerika
V5	Oseania		
	V51	Australia og New Zealand	
		V511	Australia
		V512	New Zealand
		V513	Australias Oseania
		V514	New Zealands Oseania
	V52	Oseania utenom Australia og New Zealand	
		V521	Melanesia
		V522	Mikronesia
		V523	Polynesia
V6	Polare områder		
	V61	Polare områder	
		V611	Polare områder
V9	Statsløs og uoppgitt		
	V91	Statsløs	
		V911	Statsløs
	V92	Uoppgitt	
		V921	Uoppgitt

Kilde: Statistisk sentralbyrå

5. Ny Standard for gruppering av land og statsborgerskap

Klassifikasjonen er utarbeidet med tanken på SSB sine behov for å produsere statistikk. Standarden har to hierarkiske nivåer, vil være gjeldende fra 01.01. 2023 og vil ikke ha eldre versjoner.

Nivå 1 består av 4 kategorier. I tillegg til Norge og kategori statsløs og uoppgitt, er det landgrupper V1 og V2. Denne «todelingen» av verden er en ettertraktet gruppering. Nærmere begrunnelsen ble gitt i kap. 2.2. Det brukes tosifret alfanumerisk kode.

På nivå 2 deles verdensregioner videre. Den tresifrete alfanumeriske koden er hierarkisk tilknyttet til nivået ovenfor med de to første tegnene. Siste siffer er et løpenummer.

Alle reviderte/nye standarder skal ha korrespondanse til landkodelister.

Standarden blir publisert i KLASS: <https://www.ssb.no/klass/klassifikasjoner/546>

Tabell 5.1 Oversikt over nivåer og kategorier i Standarden for verdensregioner

V0	Norge
	V00
V1	Norden utenom Norge, EU/EFTA, Storbritannia, USA, Canada, Australia, New Zealand
	V11 Norden utenom Norge
	V12 EU/EFTA fram til 2004 utenom Norden
	V13 Nye EU-land etter 2004
	V14 USA og Canada
	V15 Australia og New Zealand
V2	Europa utenom EU/EFTA og Storbritannia, Afrika, Asia, Amerika utenom USA og Canada, Oseania utenom Australia og NZ, polare områder
	V21 Europa utenom EU/EFTA/Storbritannia
	V22 Afrika
	V23 Asia
	V24 Amerika utenom USA og Canada
	V25 Oseania utenom Australia og NZ
	V26 Polare områder
V9	Statsløs og uoppgitt
	V91 Statsløs
	V92 Uoppgitt

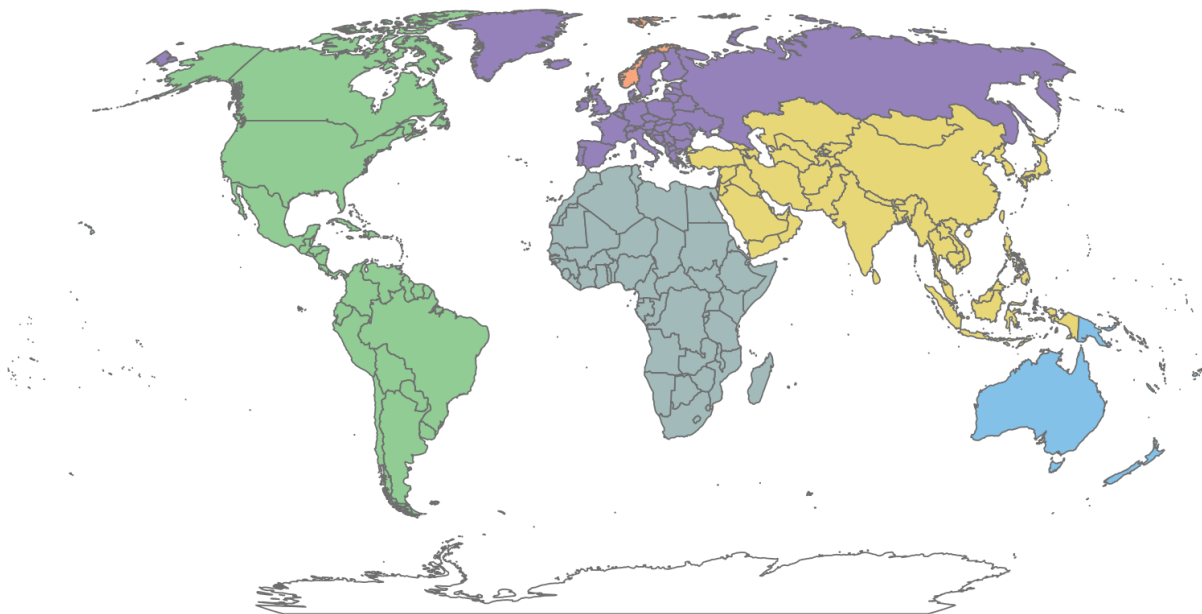
Kilde: Statistisk sentralbyrå

6. Grafiske illustrasjoner

Dette kapitlet illustrerer grafisk ulike nivåer av standardene med deres respektive sammensetninger.

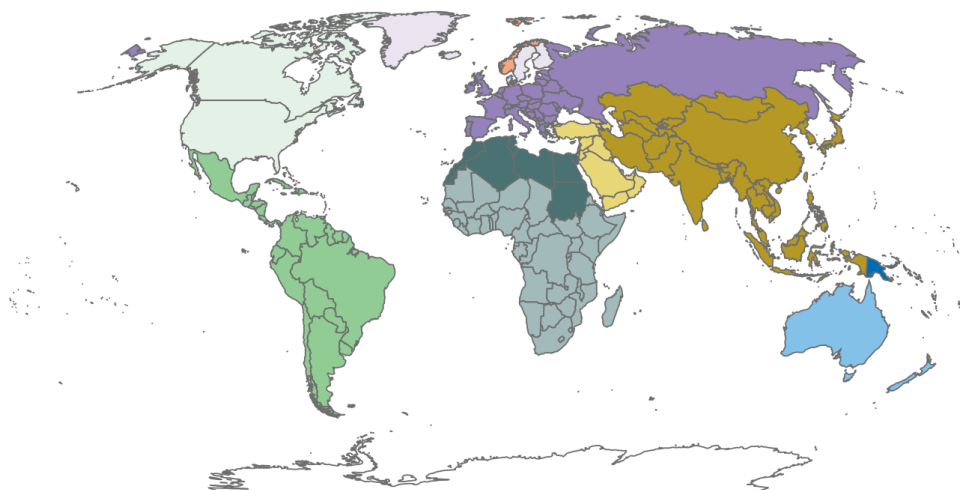
6.1. Standard for verdensinndeling – nivå 1 (verdensdeler)

- V0 Norge
- V1 Europa utenom Norge
- V2 Afrika
- V3 Asia
- V4 Amerika
- V5 Oseania
- V6 Polare områder

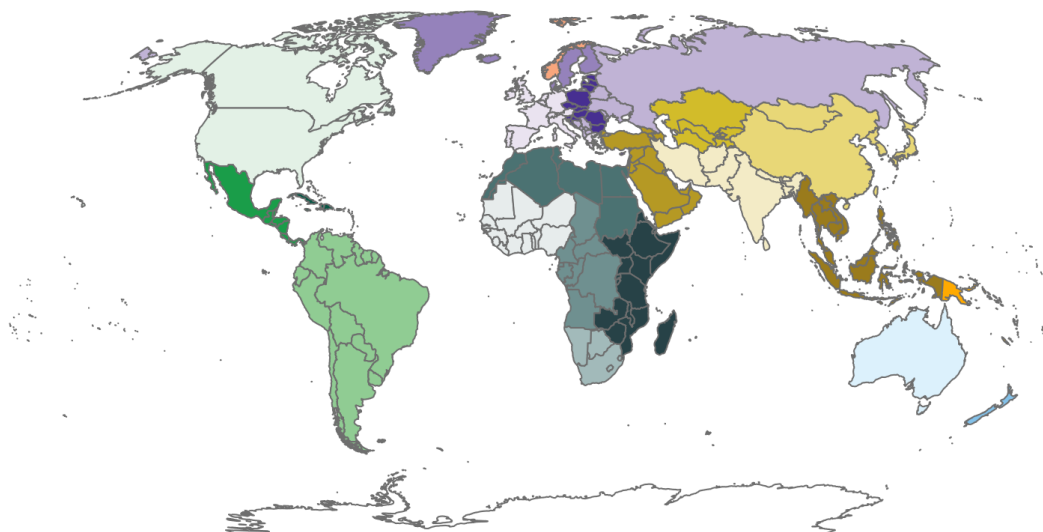
6.2. Standard for verdensinndeling – nivå 2 (makroregioner)

V00 Norge	V32 Asia utenom Vest-Asia
V11 Norden utenom Norge	V41 Nord-Amerika
V12 Europa utenom Norden	V42 Latin-Amerika og Karibia
V21 Nord-Afrika	V51 Australia og New Zealand
V22 Subsaharisk Afrika	V52 Oseania utenom Australia og New Zealand
V31 Vest-Asia	V61 Polare områder

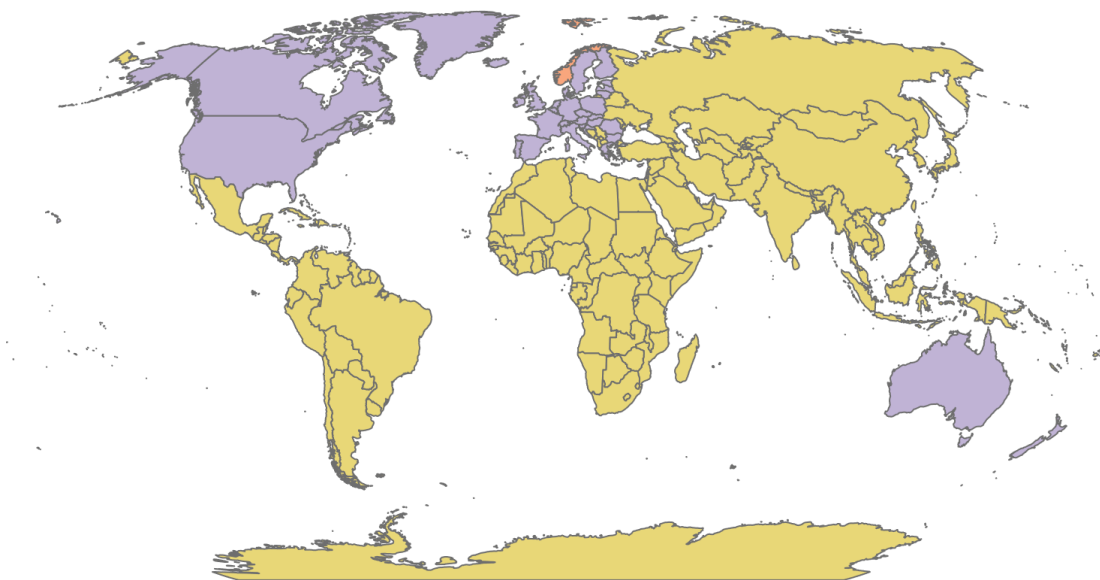
6.3. Standard for verdensinndeling – nivå 3 (mezoregioner)

V000 Norge	V311 Vest-Asia	V511 Australia
V111 Norden utenom Norge	V321 Sentral-Asia	V512 New Zealand
V121 EU/EFTA fram til 2004 utenom Norden	V322 Øst-Asia	V513 Australias Oseania
V122 Nye EU-land etter 2004	V323 Sørøst-Asia	V514 New Zealands Oseania
V123 Europa utenom EU/EFTA/Storbritannia	V324 Sør-Asia	V521 Melanesia
V211 Nord-Afrika	V411 USA og Canada	V522 Mikronesia
V221 Øst-Afrika	V412 Bermuda, Saint Pierre og Miquelon	V523 Polynesia
V222 Midt-Afrika	V421 Sentral-Amerika	V611 Polare områder
V223 Sørlege Afrika	V422 Karibia	
V224 Vest-Afrika	V423 Sør-Amerika	

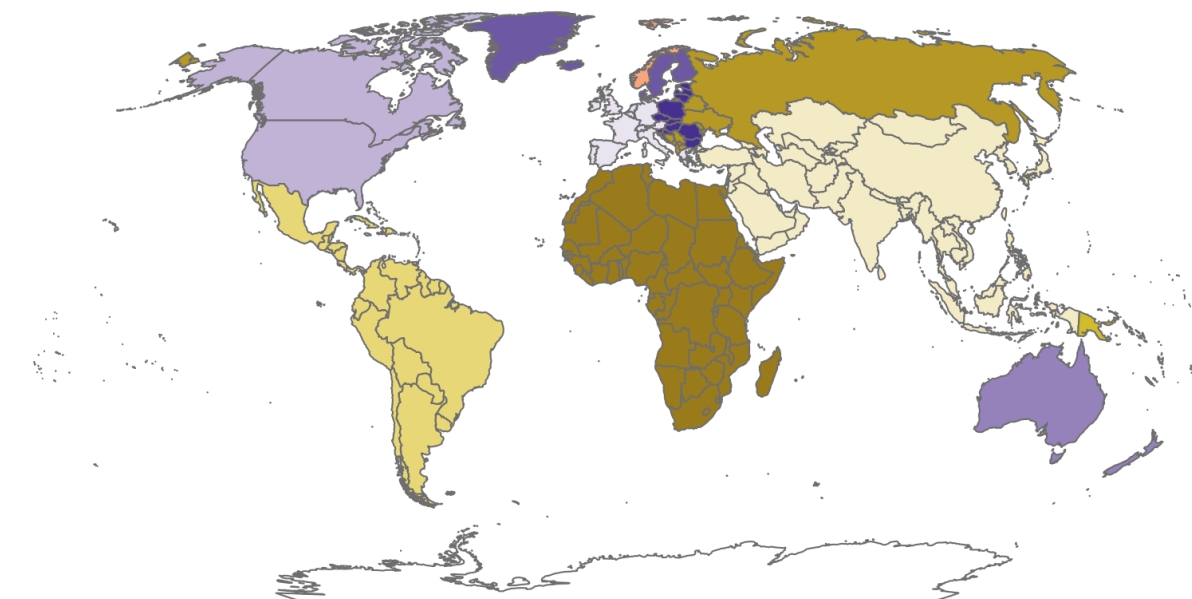
6.4. Standard for gruppering av land og statsborgerskap – nivå 1

- G0 Norge
- G1 Norden utenom Norge, EU/EFTA, Storbritannia, USA, Canada, Australia, New Zealand
- G2 Europa utenom EU/EFTA og Storbritannia, Afrika, Asia, Amerika utenom USA og Canada, Oseania utenom Australia og NZ, polare områder

6.5. Standard for gruppering av land og statsborgerskap – nivå 2

G00 Norge	G21 Europa utenom EU/EFTA/Storbritannia
G11 Norden utenom Norge	G22, Afrika
G12 EU/EFTA fram til 2004 utenom Norden	G23 Asia
G13 Nye EU-land etter 2004	G24 Amerika utenom USA og Canada
G14 USA og Canada	G25 Oseania utenom Australia og NZ
G15 Australia og New Zealand	G26 Polare områder

Referanser

- Anděl, J., Bičík, I., & Bláha, J. D. (2019). *Makroregiony světa*. Praha: Karolinum.
- European Commission. (2022, april). *Overseas Countries and Territories*. Hentet fra International Partnerships: https://ec.europa.eu/international-partnerships/where-we-work/overseas-countries-and-territories_en
- European Union. (2020). *Geonomenclature applicable to European statistics on international trade in goods*. Hentet fra Eurostat.eu: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/11361906/KS-GQ-20-010-EN-N.pdf/259cd250-1710-0a8a-f190-ff6eb39b39ed>
- Fellmann, J. D., Getis, A., & Getis, J. (2008). *Human Geography: Landscapes of Human Activities*. New York: McGraw-Hill.
- Høydahl, E. (2008, september 29). Revisjonsnotat - Verdenesdelere og vedrensregioner. Kongsvinger: SSB - internt notat.
- Høydahl, E. (2008, 04). Vestlig og ikke-vestlig – ord som ble for store. *Samfunnsspeilet*, ss. 66-69. Hentet fra <https://ssb.brage.unit.no/ssb-xmlui/bitstream/handle/11250/179268/Kap15-Hoydahl.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- International Organization for Standardization (ISO). (2022, mars). *Decoding table of ISO 3166-1 alpha-2 codes*. Hentet fra Country Codes Collection: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:code:3166:FX>
- ISO. (2022, mars). Hentet fra <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:code:3166:FX>
- Leira, V. (2006). *Geografiske navn i flere språk*. Oslo: Novus forlag.
- Molstad, C. S., Grulbrandsen, F. B., & Steinkellner, A. (2022). *Familieinnvandring og ekteskapsmønster 1990-2020*. Statistisk Sentralbyrå.
- Niemi, E., Myhre, J. E., & Kjelstadli, K. (2014). *Norsk innvandringshistorie Bind 2: I nasjonalstatens tid 1814-1940*. Pax Forlag A/S.
- Seksjon for befolkningsstatistikk. (2021, september). Toppnotat til Standardutvalget (internt). *Overgang til et annet kodesett for land*. Kongsvinger: S:\Organisasjon\A300\S320\Regional\KLASS\35_land.
- Standardutvalget ved SSB. (2021, Juni). *Standardutvalget*. Hentet fra Retningslinjer for forvalter av klassifikasjoner: <https://ssbno.sharepoint.com/sites/A20-Standardutvalget/Shared%20Documents/Forms/AllItems.aspx?id=%2Fsites%2FA20%2DStandardutvalget%2FShared%20Documents%2FGeneral%2FDokumentasjon%2FRetningslinjer%20for%20forvalter%2F2021%5FRetningslinjer%5Fforvalter%5Fklassifik>
- Tønnessen, M. (2016, juni 21). *Hvor mange innvandrere til Norge framover?* Hentet fra SSB: <https://www.ssb.no/forskning/demografi-og-levekaar/befolkningsutvikling-flytting-og-dodelighet/hvor-mange-innvandrere-til-norge-framover>
- UN Statistics Division. (2021, september 13). <https://www.ssb.no/forskning/demografi-og-levekaar/befolkningsutvikling-flytting-og-dodelighet/hvor-mange-innvandrere-til-norge-framover>. Hentet fra Statistics Division: <https://unstats.un.org/unsd/methodology/m49/>
- Vassenden, K. (2002, desember 06). Nærmere informasjon om landgrupperinger i personstatistikk. *Notat til Standardutvalget*. internt notat.
- Vassenden, K. (2015/17). *Om kvaliteten på den norske inn- og utvandringsstatistikken*. Statistisk Sentralbyrå.
- Østrem, N. O. (2014). *Norsk utvandringshistorie*. Det Norske Samlaget.

Figur- og tabellregister

Figur 2.1	Fordeler og ulemper ved de vurderte numeriske kodesettene (punktvis)	13
Figur 3.1	Oversikt over alfa-2 koder	15
Figur 3.2	Poster i endringstabellene er ikke identiske	21
Figur 3.3	Prinsipper for håndtering av endringer er ikke overholdt	21
Figur 3.4	Korrekt måte å vise endringer	22
Tabell 1.1	Oversikt over noen utvalgte landkoder	7
Tabell 3.1	Landkoder for Serbia og Kosovo siden 2004	19
Tabell 3.2	Oversikt over landkodevariabel-type	22
Tabell 4.1	Oversikt over nivåer og kategorier i Standarden for verdensinndeling	24
Tabell 5.1	Oversikt over nivåer og kategorier i Standarden for verdensregioner	25